

آلایکام

بررسی نقش‌های جنسیتی
با رویکرد نظریه
(جنسیت و نوع ادبی جان استیونز)

مؤلف:

افسانه ولی پورطیپی

کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی

دبیر ادبیات فارسی آموزش و پرورش فارس

سرشناسه	: ولی پور طیبی، افسانه، ۱۳۵۴-
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی نقش‌های جنسیتی با رویکرد نظریه: (جنسیت و نوع ادبی جان استیونز)/مؤلف افسانه ولی پور طیبی.
مشخصات نشر	: تهران: گروه آموزشی مدرس: سنجش و دانش، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۳ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۲۱۶۴۵۷-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: جنسیت در ادبیات
موضوع	: Sex in literature
موضوع	: داستان‌های فارسی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
موضوع	: History and criticism -- Persian fiction -- ۲۰th century
رده بندی کنگره	: ۵۶PN
رده بندی دیویی	: ۹۸۰۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۰۷۱۶۱

سنجش و دانش

www.sanjesh.ir
sanjesh.danesh@iran.ir

عنوان: **بررسی نقش‌های جنسیتی با رویکرد نظریه: (جنسیت و نوع ادبی جان استیونز)**

مؤلف: افسانه ولی پور طیبی

ناشر: انتشارات سنجش و دانش

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

صفحه آرای: مهدیه مخبری

طراح جلد: مهتاب دوستی

ناظر: نسرين خانی

قطع و تیراز: وزیری، ۵۰ نسخه

«کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است»

بهاء: ۲۵۰۰۰۰ ریال

چاپ و نشر: تهران، ملارد، مارلیک، بلوار هفت تیر، مجتمع تجاری اداری امیر، آکادمی تخصصی دکتری

مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، پلاک ۱۲۶

تلفن تماس: ۰۲۱-۶۵۱۴۰۰۲۷

پیشگفتار

به نام خداوندی که داشتن او جبران همه نداشته‌های من است می‌ستایم چون لایق ستایش است و سپاس خدایی را که توفیقی داد تا قدمی هر چند کوچک بردارم. آثاری که در زمینه‌ی کودک و نوجوان نوشته شده تأثیر بسزایی در انتقال فرهنگ، ارزش‌ها و آموزه‌های اجتماعی، رفتاری و اخلاقی کودکان و نوجوانان دارد؛ بنابراین نویسندگان ادبیات کودک و نوجوان، وظیفه‌ی مهمی را بر دوش می‌کشند؛ زیرا آن‌ها هستند که از طریق داستان‌ها کلیشه‌های جنسیتی را به جامعه القا می‌کنند. هر چند طرح‌واره‌های جنسیتی موجود در جامعه ناخودآگاه بر ذهن نویسنده نیز تأثیر می‌گذارد؛ اما آن‌ها هم‌چنان می‌توانند نقش مهمی در گسترش دادن یا کم‌رنگ کردن تبعیض جنسیتی در جامعه داشته باشند. در مجرعه حاضر، نشان داده شد که روی داده‌های داستان، شخصیت‌ها، کنش‌ها، گفتمان‌ها، زاویه دید و معنا تا حد زیادی دیدگاه جنسیتی نویسنده مرتبط‌اند. بر طبق بررسی‌های انجام شده، بسیاری از داستان‌های کودک و نوجوان به‌طور ناخودآگاه براساس طرح‌واره‌های کلیشه‌ای موجود در جامعه‌ی مردسالار نوشته می‌شود. البته نباید این نکته را نادیده گرفت که در دهه‌های اخیر نویسندگان این گروه سعی تلاش کرده‌اند با نشان دادن این کلیشه‌ها در داستان‌های خود، توجه جامعه و مخاطبان را به این امر جلب کنند و آنان را وادار کنند تا به مقوله‌های زن و جایگاه او در جامعه دوباره بیندیشند؛ چرا که بدون بیان آشکار و پنهان نگرش‌های جنسیتی حاکم بر جامعه، نمی‌توان منتظر تغییری در افکار عمومی جامعه نسبت به زنان و دختران بود. داستان‌هایی که در این مجموعه بررسی شده‌اند نشان می‌دهند که هرچند نویسندگان تلاش کرده است تا دختران و زنان را محور اصلی داستان قرار دهد و بر آن بوده است که صدای زنان را بشنود و به گوش دیگران برساند؛ اما در بسیاری موارد خود نیز گرفتار این کلیشه‌ها شده است. استیونز سفید است، داستان، گفتمان و معنا براساس طرح‌واره‌های ذهنی موجود در فرهنگ هر جامعه‌ای شکل می‌گیرد. این طرح‌واره‌ها به سه عامل نویسنده، اثر نوشته شده و خواننده‌ی متن ارتباط دارد. در این مجموعه از نظریه‌ی جنسیت و نوع ادبی به عنوان چهارچوب نظری استفاده شده است. و پژوهشگر براساس یافته‌های این پژوهش معتقد است که فرهنگ مردسالار حاکم بر جامعه نقش‌های متفاوتی را برای هریک از دو جنس در نظر گرفته است. به وجود آمدن طرح‌واره‌های جنسیتی معمولاً با ارزش‌گذاری ناخودآگاه نویسنده و خواننده است؛ که خود متأثر از فرهنگ، باورهای مذهبی و میزان آگاهی جامعه است. در این کتاب ابتدا داستان‌های مورد نظر به شیوه‌ی اسقرایی با تکیه بر واحد واژه، جمله و پاراگراف، با رویکرد نظریه‌ی «جنسیت و نوع ادبی» بررسی شده است و نشانه‌های مربوط به طرح‌واره‌های جنسیتی در

شخصیت‌ها، شیوه‌ی شخصیت‌پردازی، لحن کلی داستان استخراج شده است. سپس با تکیه بر داده‌های به دست آمده و با در نظر گرفتن نظریه‌ی استیونز به نقد و تحلیل متن با نگرش نقد جنسیتی پرداخته شده است.

هدف کلی این کتاب بررسی نقش‌های جنسیتی در داستان‌های برگزیده‌ی فرهاد حسن‌زاده است. از آن‌جا که آثار این نویسنده در رده‌ی داستان‌های برگزیده و پر مخاطب محسوب می‌شوند و با توجه به دقت نظر حسن‌زاده در خلق آثاری با محوریت دختران نوجوان و زنان، نقد آثار وی با رویکرد نظریه‌ی جنسیت و نوع ادبی در این پژوهش انجام شده. از دیگر اهداف این کتاب می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: نقش زنان در این داستان‌ها در مقایسه با مردان چگونه می‌باشد؟

- از نظر انجام فعالیت‌های خانگی، فعالیت‌های تربیتی، فعالیت‌های سیاسی-اجتماعی، زنان داستان‌ها در مقایسه با مردان چگونه به نمایش گذشته شده است؟

- ویژگی‌های عاطفی، شغلی و نحوه‌ی برخورد زنان در برابر فشارهای اجتماعی در این داستان‌ها در مقایسه با مردان چگونه است؟

- شیوه بیان ویژگی‌ها، صفات، اشارات، کنایه‌ها، برای زنان در مقایسه با مردان چگونه است؟ با توجه به اهمیت موضوع ادبیات کودک و نوجوان، این مجموعه در پی پاسخ به این پرسش‌هاست که: طرح‌واره‌های جنسیتی در آثار بررسی شده‌ی فرهاد حسن‌زاده چگونه نشان داده شده‌اند؟ کدامیک از آثار وی، طرح‌واره‌های کلیشه‌ای موجود در جامعه را بیش‌تر در خود نشان داده است؟ کدامیک از آثار به دور از کلیشه‌های موجود در جامعه بیان شده است؟ برای رسیدن به ادبیاتی، بدون تبعیض جنسیتی در داستان‌های کودک و نوجوان چه باید کرد؟ اما، این پژوهش بتواند گامی در جهت شناخت و نقد ادبیات نوجوان در ایران بردارد.

جادارد از استاد محترم و بزرگوارم سرکار خانم دکتر کهنسال که در تألیف این کتاب و پیشبرد امور یاری فرمودند و از هیچ کمکی دریغ ننمودند تقدیر و تشکر نمایم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول
۲	مقدمه
۵	نگرش جنسیتی
۸	نقد ادبیات کودک و نوجوان
۱۲	فصل دوم
۱۲	پژوهشهای انجمن
۱۳	پیشینه
۱۸	فصل سوم
۱۸	ادبیات کودک، جنسیت
۱۸	«جنسیت و نوع ادبی»
۱۹	ادبیات کودک، جنسیت، «جنس و نوع ادبی»
۱۹	مفهوم کودکی
۱۹	مفهوم نوجوانی
۲۰	تعریف نوجوان و نوجوانی
۲۱	سیر تاریخی داستان معاصر کودکان و نوجوانان
۲۲	ادبیات کودک
۲۶	نقد ادبیات کودک و نوجوان
۲۸	جنسیت
۳۰	جنس
۳۱	تمایز جنس و جنسیت
۳۳	جنسیت و نوع ادبی
۳۵	گفتمان و کلیشه های جنسیتی
۳۸	نظریه طرح‌واره‌های جنسیتی
۴۲	عناصر داستانی و جنسیت
۴۲	کنش‌ها
۴۳	رویدادها و حوادث
۴۳	زبان جنسیتی
۴۴	جامعه‌پذیری جنسیتی

۴۶	فصل چهارم
۴۶	تحلیل داستان های فرهاد حسن زاده
۴۶	با رویکرد «جنسیت و نوع ادبی»
۴۷	تحلیل داستان ها با رویکرد جنسیت و نوع ادبی
۴۷	زیبا صدایم کن
۴۷	خلاصه ی داستان
۴۹	تحلیل داستان «زیبا صدایم کن»
۶۳	مجموعه داستان «لبخندهای کشمشی یک خانواده ی خوشبخت»
۶۴	خلاصه ی داستان کش، «فقط کش تیان»
۶۵	تحلیل داستان «کش فقط کش تیان»
۶۶	خلاصه ی داستان «خندهای کشمشی»
۶۶	تحلیل داستان «خندهای کشمشی»
۶۷	خلاصه ی داستان «نیش و نوش»
۶۸	تحلیل داستان «نیش و نوش»
۷۳	خلاصه ی داستان «روز جهانی زلزله»
۷۳	تحلیل داستان «روز جهانی زلزله»
۷۵	خلاصه ی داستان «یخچالی که سرما خورده بود»
۷۵	تحلیل داستان «یخچالی که سرما خورده بود»
۷۶	هویج بستنی
۷۶	خلاصه ی داستان «فیلم ترسناک»
۷۷	تحلیل داستان «فیلم ترسناک»
۷۸	خلاصه ی داستان «تعطیلات نوروزی در فرانسه و حومه»
۷۹	تحلیل داستان «تعطیلات نوروزی در فرانسه و حومه»
۸۱	خلاصه ی داستان «برق حقیقت»
۸۲	تحلیل داستان «برق حقیقت»
۸۳	خلاصه ی داستان «حافظ آنلاین»
۸۴	تحلیل داستان «حافظ آنلاین»
۸۶	خلاصه ی داستان «هویج بستنی»
۸۶	تحلیل داستان «هویج بستنی»
۸۸	کنار دریاچه نیمکت هفتم
۸۸	خلاصه ی داستان «آخر دنیا کجاست»

۸۹	تحلیل داستان «آخر دنیا کجاست؟»
۹۰	خلاصه ی داستان «کلاس دوم جن»
۹۰	تحلیل داستان «کلاس دوم جن»
۹۲	خلاصه ی داستان «مثل همه ی خرگوش ها»
۹۲	تحلیل داستان «مثل همه ی خرگوش ها»
۹۳	خلاصه ی داستان «جزیره های پنبه ای»
۹۳	تحلیل داستان «جزیره ی پنبه ای»
۹۵	خلاصه ی داستان «کنار دریاچه نیمکت هفتم»
۹۵	تحلیل داستان «کنار دریاچه نیمکت هفتم»
۹۶	خلاصه ی داستان «عقرب های کشتی بمبک»
۹۷	تحلیل داستان «عقرب های کشتی بمبک»
۱۰۱	فهرست منابع